

Дементьєва Тетяна Сергіївна викладачка кафедри корейської і японської філології
Київський національний лінгвістичний університет, Україна

ПРО НОВІ СТАНДАРТИ РОМАНІЗАЦІЇ ЯПОНСЬКОЇ ЛЕКСИКИ

Наприкінці 2025 року відбулася важлива подія для фахівців із японознавства всього світу: Кабінет Міністрів Японії затвердив нові правила романізації японських власних і загальних назв засобами латинської абетки, і цей перегляд стався вперше за 72 роки – попередні інструкції від 1954 року були скасовані [1]. Отже від 22 грудня 2025 року застосування транскрипції сучасної японської мови латинськими літерами у таких сферах суспільного життя, як укладання законів, офіційних документів, правопис у газетах, журналах тощо має керуватися оновленими правилами як основою. А разом із тим нові норми є актуальними і для нас, іноземних дослідників і користувачів.

У передмові до посібника зазначено, що нові норми не поширюються на різні спеціалізовані галузі, як-от наука, техніка та мистецтво чи на індивідуальні стилі письма, а також нова система не заперечує правописних норм, що застосовувалися у минулих роботах чи документах. Крім того, правила не враховують звуки, що вживаються виключно в *тайрайто*, а також алофони, характерні для окремих регіонів Японії. З іншого боку, закріплено варіативність, зокрема щодо передачі довгих голосних. Пізніше в тексті також рекомендовано враховувати волю осіб і організацій у написанні ними власних назв, попри можливу суперечливість із цими нормами.

Після Передмови в посібнику наведена Основна таблиця (本表), де знаходимо, що стара фонематична система Кунрей-шікі витіснена фонетичною системою Гепберна, хоча й у деяких деталях модифіковану. Так, в ряду ㄅ мори si, sya, syu, syo оновилися до shi, sha, shu, sho; в ряду ㄆ мори ti, tu, tua, tuu, tuo оновлені до chi, tsu, cha, chu, cho; в ряду ㄇ мора hu оновлена до fu; граматична частка を передається як o замість wo; в рядах ㄐ і ㄑ мори zi / di чи похідні zya, zuu, zuo передаються як ji, ja, ju, jo відповідно.

Найбільший інтерес, на наш погляд, становлять Додаткові примітки (添え書き), що наведені далі. Так, було вирішено позбавитися передачі асиміляції мори ん до звуку [m] перед губно-губними приголосними. Таким чином, маємо писати あんまん → anman замість amman, 乾杯 → kanpai замість

kampai, 新聞 → shinbun замість shimbun тощо, що, як на нашу думку, є недоцільним, адже передача постійної асиміляції не становить загрози реверсивній однозначності.

Гемінація японських приголосних зберігається через дублювання відповідних латинських літер, при цьому sh видовжується за допомогою s, а ch – за допомогою c. Пишемо 雑誌 → zasshi, 鉄板 → teppan, 日直 → nicchoku, 薬局 → yakkyoku. Отже, наприклад, назва зеленого чаю 抹茶 має романізуватися як mascha, порівняно з попереднім офіційним варіантом mattya. Крім того, за класичним Гепберном поширився варіант matcha, який був більш компромісним для англійської мови, тоді як варіант mascha уживався альтернативно і вважався «офіційно визнаним в Японії» [2]. Вочевидь, тут було вирішено залишити уніфікований підхід до подвоєння відповідних літер і врахувати стару японську традицію, а не підлаштовуватися під саме англійську мову, хоч і звук [t] у слові фізично присутній: [mattea].

Для довгих голосних була закріплена варіативність, що дозволяє або додавати макрони (ā) чи циркумфлекси (â), або транслітераційне дублювання відповідних голосних літер (aa). Варіативність однаково дозволена для довгих ああ, うう, ええ, おお та おう: 母さん → kāsān або kaasan, 十五夜 → jūgoya або juugo ya, 姉さん → nēsān або neesan, 大道具 → ōdōgu або oodougu, 凍り豆腐 → kōridōfu або kooridoufu. Для いい та えい варіативність також дозволена, однак зазначено, що зазвичай використовуються саме транслітераційні варіанти з /i/: かわいい → дозволено kawaī, але краще kawaii; しいたけ → дозволено shītake, але краще shiitake; 庭園 → дозволено tēen, але краще teien; 平成 → дозволено Hēsē, але краще Heisei.

Було уніфіковано застосування апострофа на позначення розриву у звучанні, як-от під час відділення мори ん від наступного звичайного чи йотованого голосного, для розбивки нагромадження довгих голосних чи демонстрації того, що буквосполучення передає не довгий голосний, а послідовність коротких. Тут зауважимо цікавий збіг, оскільки з подібним потенційно можливим методом передачі нагромадження довгих голосних ми експериментували у попередній роботі [3]. Так, за новими нормами пишемо 単位 → tan'i, 船員 → sen'in, 園遊会 → en'yūkai / en'yuukai, 問屋 → ton'ya, 大叔父 → oo'oji / ōoji, 小唄 → ko'uta. Порівняймо з теоретично можливими українськими варіантами: *тан'ї, сен'їн, ен'юукаї, тон'я, оо'оджі, ко'ута*.

Дозволене також уживання дефіса для зв'язки складних іменників чи відокремлення деяких елементів: Kutani-yaki, Tanaka-san, shichi-go-san.

Граматичні частки は, へ, を пишемо як wa, e, o.

Наостанок було прибрано варіативність запису мор ка і га: єдиними сучасними відповідниками визнані ka і ga, тоді як форми kwa і gwa дозволяються лише у випадках, коли необхідна передача історичного звучання くわ чи ぐわ.

Наприкінці автори зауважують, що нові норми не передбачають негайного внесення змін до написань, що використовуються в різних галузях, аби не спричинити плутанини в міжнародному товаристві. Так, ми й досі будемо натрапляти, наприклад, на варіанти Tokyo, Tōkyō чи Toukyou для 東京; Ohtawara, Ōtawara чи Ootawara для 大田原; Shimbashi чи Shinbashi для 新橋; matcha чи maccha для 抹茶 тощо. Однак у разі, якщо в кожній з галузей буде виконано перегляд правил написання, то рекомендовано враховувати існуючу практику та актуальні оновлені норми.

Ми ж додамо, що в питанні розробки й уніфікації правил японсько-української транскрипції ці норми не мають бути єдиною теоретичною основою, однак варто пам'ятати про посилення глобалізаційних процесів та постійні контакти української аудиторії з англomовними джерелами, в тому числі й із японізмами, транскрибованими латинкою. Отже, українська система має враховувати як фонетичну точність і близькість до японського оригіналу, так і норми української мови, не вступаючи при цьому в надмірний конфлікт із офіційними нормами латинізації, оскільки повністю ізолювати українського читача від них неможливо.

Список використаних джерел:

1. 文化庁. (2025, December 22). *ローマ字のつづり方*. 内閣告示. Available at: https://www.bunka.go.jp/kokugo_nihongo/sisaku/joho/joho/kijun/naikaku/roma/index2.html (accessed April 8, 2026).
2. Inters Obubu. (2025, November 5). Who am I: Matcha or Maccha? *Kyoto Obubu Tea Farms*. Available at: <https://obubutea.com/who-am-i-matcha-or-maccha/?srsltid=AfmBOocCYWhUXMr4SY2nFXPDdNgmyLU1AHrEkW0qiRiecD0xlrCanhaF> (accessed April 11, 2026).
3. Дементьева, Т. (2024). Практична транскрипція японських довгих голосних звуків українською мовою. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 66, 46-52. <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.66.10>